

4 oktober FRANCISKUS AV ASSISI

(ca 1181-1229)

Han grät sig blind i sorg över sin synd och han jublade som ingen annan över Guds godhet och skapelsens skönhet. FRANCISKUS AV ASSISI valde extrem fattigdom i tjänst åt utstötta. Så ville han återuppbygga Kristi kyrka enligt Kristi avsikt. Ingen som vallfärdar till Assisi i Umbrien eller läser om Guds lille sångare förblir oberörd. Franciskus kärlek till rövare och sjuka, till djuren, ja till allt i kosmos, var spontan, glad, överrumplande och medryckande. Han har gripit människor långt utöver kristendomens gränser. Diakonen med den stora medkänslan var en gåva till kyrkan. Han återgav henne andan från Jesu Bergspredikan (Matt kap. 5-7). Han anses av många vara tidernas viktigaste helgon, inspiratör för många andra helgon såsom Thérèse av Lisieux eller Ignatius av Loyola. Han dog igår kväll, år 1226, 44 år gammal, på oförklarligt sätt drabbad av Kristi sårmärken (stigmata), och så blev han en levande bild av den korsfäste Jesus som hans tankar alltid kretsade kring och som han tackade för allt och ville efterliknade i allt, framför allt i det han såg som den gudomlige Mästarens fullkomliga fattigdom. Den franciskanska ordensfamiljen har många grenar, varav tre ordnar finns representerade i vårt eget stift, liksom lekmannarörelsen, tertiärerna, den tredje orden, som finns över hela världen och i dag har ca en miljon medlemmar. Franciskus tid och värld var högmedeltidens Italien med dess storpolitiska kraftmätningar mellan påve och kejsare, dess korrupta men trygga städer, dess farliga skogar och berg där man när som helst kunde möta spetälska, rövare och rovdjur. Det rådde religiös entusiasm med både korståg och andliga rörelser. Riddaridealet sprang ur en kristen övertygelse. Trubadurer sjöng till jungfru Marias ära, även när de ville hylla en dams skönhet. Risken för fanatism och överdrift var stor: heretiska grupper som ansåg sig som "äkta kristna" florerade och förtalade den officiella kyrkan som ansågs vara för rik och "oevangelisk". De blev i sin tur förföljda av ett samhälle som ville stå på katolska kyrkans värdegrund. Klasskillnader gav upphov till spänningar: majores (de större) kallades överklassen, som Franciskus föddes in i, och minores (de mindre) var underklassen (Franciskus kallade senare sin brödragemenskap för minores. Där var alla skillnader upphävda). Sonen till den förmögne klädeshandlaren Pietro Bernadone var Assisis festprisse, en liten, charmerande och påhittig ledartyp med en underbar stark sångröst. Hans fader var stolt över populariteten och lät honom bjuda stadens unga på överdådiga partyn. Men festprissen kände redan då för de fattiga. Efter att en gång ha avvisat en tiggare ångrade han sig djupt, sprang efter mannen och bad om ursäkt. Ett lokalt krig blossade upp mot Assisis ärkerival, grannstaden Perugia, och Franciskus tågade iväg som soldat med drömmar om ära och berömmelse. Slaget slutade i nederlag. Han togs till fånge och satt ett år i fängelse i Perugia. Vi vet inte vad synen av blödande, döende, skrikande och ångestridna soldater på slagfältet gjorde med den unge,

finkänslige mannen. Vi vet inte om han själv slog ihjäl någon, och inget heller om hur fängelsets misär påverkade honom. När han återvände hem blev han sjuk och kände avsmak för världen. Men det gav trots allt fortfarande mening att kämpa på påvens sida mot kejsaren, och snart var han soldat igen. Fadern utrustade sin son med den finaste och dyraste rustning man kunde få. Något märkligt hade dock hänt på insidan: Franciskus ger bort sin rustning till en fattig soldat som ingen hade. Natten innan avmarschen drömde han om ett slott fyllt med vackra vapen, och där finns också en underbar brud. Han får veta att allt detta ska tillhöra honom och hans män och är fylld av optimism när han vaknar. Under folkets jubel lämnar trupperna Assisi, men stadens populära charmgoose måste ändå ha känd ångest: Franciskus var liten och klen (ca 150 cm) och nu utan skyddande rustning – hur skulle det gå? Är jag skapad för att döda andra? Lösningen kom inifrån som en röst i en ny dröm: Franciskus, vem borde du helst tjäna: Herren (Gud) eller hans tjänare (påven som statsöverhuvud med soldater och vapen)? Rösten råder Franciskus att återvända hem och invänta sin kallelse. Vilket han gör. Festandet fortsätter ett tag, men vännerna ser en förändring. Franciskus verkar frånvarande. Är han kär? Han svarar att han tänker gifta sig med en underbar brud och menar en andlig kallelse (Fru Fattigdom – för dem ett obegripligt skämt). Nu följer en tid av ensamma vandringar mellan öde kapell där han ständigt mer fördjupar sig i Kristi lidande för vår skull. Vad ska han göra av sitt liv? Som så många andra i alla tider reser han på pilgrimsvandring till Petrus och Paulus gravar i Rom för att be om svar. Utanför Peterskyrkan byter han kläder med en tiggare och tar hans plats. Han känner efter hur det är att utsättas för andras förakt och godtycke. Franciskus mötte på sin väg en fysiskt motbjudande spetälsk. Han övervann sin motvilja och gav mannen en fridskyss. Från den stunden ägnade han sig åt att arbeta för att hjälpa de spetälska som bodde utanför Assisi. Det gav honom en helig lyckokänsla. I ett kapell hängde ett krucifix (som ännu kan ses i Assisi). Från det kom en röst: Franciskus, gå och bygg upp min kyrka som du ser håller på att bli en ruin. Han tog det bokstavligen och började genast tigga byggmaterial och satte igång att reparera fallfärdiga kapell. Mer material behövdes så han tog några av sin faders fina tygrullar, red till en annan stad och sålde både dem och hästen. Nu var gränsen nådd för faderns tålmod, och när han fick se sonen hånas på Assisis gator som byfåne satte han honom i husarrest. Modern släppte honom fri. Då gick fadern till stadens domstol för att få tillbaka sina pengar. De ville inte befatta sig med ett familjegräl, så det fick den kyrkliga domstolen göra. Där kunde man se en ung mans radikale frigörelse: han accepterade faderns krav genom att klä av sig sina fina kläder med orden: Från och med nu säger jag Fader vår som är i himlen och inte längre fader Pietro Bernadone! Biskopen lade sin mantel kring den nakna skandalpojken. Nu var hans kyrkans, det var tydligt för alla. Försonades far och son någonsin? Vi vet inte, källorna tigger. Den fallfärdiga kyrkan i San Damiano (som ännu kan ses i Assisi), där krucifixet hade talat till Franciskus, blev nu hans arbetsplats. Han skaffade folk för att sätta Guds hus i stånd. Nu började de första efterföljarna strömma till. De gav bort sina ägodelar och började ett nytt liv i

botgöring, lovprisning och glädje. Snart bestod gemenskapen av tolv män – som Jesu apostlar. Redan nu lät Gud Franciskus förstå vad hans dröm om slottet och bruden betydde: en stor ny gemenskap skulle bli till. Gruppen vandrade till Rom för att få påvens välsignelse. På natten drömmer Innocentius III att hans biskopssäte Laterankyrkan håller på att störta i grus, men en liten tiggarmunk håller den uppe. Kristi ståthållare på jorden mottar de fattiga bröderna i audiens och ger dem rätt att predika omvändelse och bot. Efteråt säger han till kardinalerna: I sanning, detta är den fromme och helige man genom vilken kyrkan ska återuppbyggas! Var ska bröderna samlas? Ett benediktinkloster erbjuder dem det lilla Mariakapellet Portiuncula utanför Assisi. Det blir franciskanernas centrum och hjärta för all framtid. Franciskus blir allt mer erkänd. Han får predika i Assisis domkyrka och lyckas bidra till förlikning i stadens sociala konflikter. Vid denna tid söker sig allt fler män till hans gemenskap. En tonårsflicka, den heliga Chiara, lämnar under dramatiska former sitt rika hem bakom sig och springer på natten ut genom skogen till Portiuncula där Franciskus väntar. Han tar emot hennes löften och klipper av hennes långa hår (en symbolisk handling som uttrycker att hon inte ville gifta sig). Genom henne blir klarissornas orden till (som senare skulle bygga Sankta Klara i Stockholm). Nu kunde även kvinnor ansluta sig till Franciskus nya väg. Vad ska Franciskus ta sig till? Han känner längtan efter ett liv som eremit i bön men människorna behöver hans ord. Chiara och en medbroder inser att Franciskus är en fågel som inte får sättas i bur och ger rådet att gå ut och predika. Det gör han nu, överallt, till och med för fåglar, maskar och blommor. Alla skapade varelser ser han som bröder och systrar. Sniglar hjälper han över vägen så de inte trampas ihjäl. En rasande varg som terroriserar människor tämjer han kärleksfullt. Duvor i bur släpper han fria (många kyrkor håller 4 oktober gudstjänst med välsignelse av djur). Många mirakel berättas från hans vandringar, liksom alla sorters problem och konflikter som han lyckas lösa. Franciskus kyskhet var kompromisslös. En natt greps han av lust och längtan efter äktenskap. Han sprang ut och rullade sig naken i snön. Sedan formade han snöhögar och talade till sin kropp: Se, den stora där är din hustru och de fyra är dina barn. Snabba på, skaffa kläder åt dem, de fryser ihjäl! Men om det är för mycket besvär att ta hand om dem så tjäna bara Gud! Frestelsen försvann. En medbroder råkade se vad som hände därute under månens ljus. Franciskus befallde honom tåga om det så länge han levde. Den hjärtlige, medkännande predikanten var populär. Hans ord brann av den helige Andes eld. Hela världen springer efter dig! sade man (jfr Joh 12:19). Det tog han med samme ödmjukhet som Paulus (1 Tim 1:15). Drömmen att missionera och riskera livet för Kristus vaknar i Franciskus. Två försök att komma till muslimska länder misslyckades på grund av sjukdom och dåligt väder. Han ville också resa till Frankrike som då härjades av sekter men franciskanernas stora beskyddare, kardinalen Ugolino (senare påven Gregorius IX) fick honom att stanna i Italien för att hålla ihop den ständigt växande skaran botgörande Minores (Mindrebröder). Men vid en stor sammankomst beslutar orden att starta mission i fjärran länder, och Franciskus ska gå till Egypten, där korsriddare ligger i krig mot den

muslimske sultanen. Franciskus korsar fiendens linjer och lyckas kasta sig för sultanens fötter. Nu predikar han fullständigt orädd Kristi evangelium för Malek-el-Kamel. Men det blir inget martyrium, tvärtom: han vinner sultanens förtroende. Franciskus skickas hem med presenter, bl.a. ett elfbenshorn med silverbeslag som ännu kan ses i Assisi. Än i dag är det franciskanerna som har uppsikt över de kristna heliga platserna i Heliga landet. På dem och inga andra litade de muslimska myndigheterna. I Italien gick ryktet att Franciskus var död. Inom rörelsen härskade anarki och splittring. Efter en pilgrimsresa till Heliga landet dyker Franciskus upp, nu sjuk och lidande, vid brödernas stora konvent. Häpnad, glädje och ny optimism sprider sig. Man står dock inför svåra konflikter: hur ska den växande skaran styras? Kan Franciskus vision om fullständig fattigdom, om att avstå från utbildning och böcker, om kringvandrande predikanter utan kyrkliga intyg verkligen upprätthållas? Påven och kardinal Ugolino önskar en kompromiss i dessa frågor, men Franciskus känner att hela hans idé står på spel och värjer sig. Vi sviker den heliga fattigdom som Jesus levde i! Vi sviker Fru Fattigdom! Det ska gå att leva direkt efter evangeliets råd om att leva utan ägodelar och bostad. Jesus sade att hans förkunnare inte skulle ta med sig guld eller silver eller koppar att ha i bältet, ingen påse för färdens, inte mer än en enda skjorta, inga sandaler och ingen stav (Matt 10:9-10). Och: Rävorna har lyor och himlens fåglar har bon, men Människosonen har inget ställe där han kan vila sitt huvud (Matt 8:20). Invånarna i Assisi hade byggt ett hus åt bröderna. När Franciskus upptäckte det försökte han riva det med egna händer och hejdade sig inte förrän de förargade givarna upplyste honom om att huset faktiskt var stadens egendom. Franciskus kände djupt i sitt hjärta att människors strider beror på jordiska ägodelar och på det andliga högmodet som kommer av tron att man själv är klokast. Därför inga hus och inga böcker (förutom bönboken och Bibeln). Mot sin mästare stod en rad ledande bröder som i samlad flock sa: Skriv en regel som bröderna kan följa. Annars kan du skriva den för dig själv och inte för dem! Franciskus drog sig undan, kände att hans livsverk gled ur händerna på honom. Han lyckades dock rädda sina ideal någorlunda i en regel som påven Honorius III sedan godkände år 1223, men Franciskus anade nog att utvecklingen skulle köra över den. Vad kunde han göra? Rädda sin egen själ. Kanske går det att ge sitt liv, bli martyr för Kristus? Det trötta helgonet isolerade sig på berget La Verna i Apenninerna, ständigt betraktande Kristi lidande och hans kärlek till oss. Där inträffar det stora ögonblicket då han förvandlas till Kristi likhet, i den yttersta föreningen med Guds Sons lidande: i en vision såg Franciskus en seraf (ängel) med sex lysande vingar sväva ner till honom (jfr Jes 6:1-3). Den bar bilden av en korsfäst man. Franciskus fylldes av både sorg, glädje och förvåning. Visionen försvann men på Franciskus händer och fötter började det växa fram något som liknade spikar, i hans sida ett sår som efter en lans varifrån blod kom ut och trängde genom hans kläder. Ögonvittnen har senare bekräftat dessa stigmata, för de kunde inte döljas. Från och med nu var allt bara sjukdom (Franciskus blev allt mer blind och kunde knappt gå), predikan, välsignelser och mirakel (och miraklen fortsatte efter hans död). Franciskus hade ingen

formell makt längre över sin flock men ryktet om hans helighet spreds med vindens hastighet. Han sågs som en annan Kristus. Franciskus bröder kom tidigt till Norden och gjorde betydande insatser genom att predika Guds ord för folket och hjälpa alla sorters nödlidande. De etablerade sig i Visby, Söderköping, Skara, Uppsala, Lund, Enköping, Ystad, Trelleborg, Stockholm, Nyköping, Jönköping, Arboga, Linköping, Krokek, Nya Lödöse och Växjö, Malmö, Halmstad och upprättade i Lund 1438 en högskola. 1500-talets reformatorer hetsade mot tiggjarbröderna och till sist fördrevs de, ibland med våld, som i Ystad. Från den tiden möter vi två märkliga franciskaner. Den ene var broder Jacobus de Dacia, halvbror till danske kungen Kristian III och tillhörig konventet i Malmö. Han var den som höll modet uppe hos sina bröder under klostrets upplösningstid och blev sedan en framstående missionär i Mexiko. Den andre var broder Willehad i Ystad, troligen identisk med den Willehad de Dacia, som led martyrdöden i holländska Gorkum 1572 och kanoniserades 1867. De europeiska och sydamerikanska revolutionerna i modern tid, t.ex. i Frankrike, gick också hårt mot Franciskanorden, men den är stor och levande och kommer – enligt en uppenbarelse som dess grundare fick – aldrig att dö. Bland Franciskus sista ord var detta: Jag har gjort vad jag skulle göra. Må Kristus lära er vad ni ska göra. Franciskus kan inte kopieras. Vi blir inte helgon av att härma någon annan. Men du hittar din väg till helighet på samma sätt som han: i bönens dialog med honom som dog för dig på korset. Kyrkans bön på denna dag: Fader, du som gjorde den helige Franciscus lik din Son, den fattige och ödmjuka, låt oss med glädje följa Kristi spår och i kärlekens glädje förenas med dig Särskilda läsningar denna dag: Gal 6:14-18 samt Matt 11:25-30

Hämtad från Katolska liturgiska nämnden, "Dagens helgon" www.kln.se